

CRNA GORA

PRIJESTONICA CETINJE

SEKRETARIJAT ZA LOKALNU SAMOUPRAVU

I DRUŠTVENE DJELATNOSTI

KANCELARIJA ZA LJUDSKA I MANJINSKA PRAVA

I PREVENCIJU BOLESTI ZAVISNOSTI

**INFORMACIJA O STANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI NA
TERITORIJI PRIJESTONICE CETINJE ZA 2022. GODINU**

Cetinje, april 2023. godine

SADRŽAJ

- 1. Uvod**
- 2. Zakonodavni okvir i institucionalni mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti**
- 3. Step en rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori u poređenju sa zemljama-članicama EU**
- 4. Rodna ravnopravnost u institucije lokalne vlasti, učešće u političkom i ekonomskom odlučivanju, zapošljenost**
- 5. Rodna ravnopravnost i obrazovanje**
- 6. Nasilje nad ženama i nasilje u porodici**
- 7. Preporuke za unapređenje rodne ravnopravnosti**

*Vizija kojoj će težiti Crna Gora u narednom periodu jeste društvo u kojem će sve žene i muškarci i osobe drugačijih polnih i rodni identiteta imati jednake mogućnosti da doprinesu održivom razvoju Crne Gore i da jednako uživaju u njegovim dobrobitima.*¹

1. Uvod

U procesu integracija u EU, Crna Gora se obavezala na efikasnije zalaganje za prava žena i to ne samo usklađivanjem zakona s pravnom tekovinom EU, već i uvođenjem boljih institucionalnih mjera, kao i boljom koordinacijom u djelovanju institucija, kako bi se osiguralo ostvarenje rodne ravnopravnosti, koja čini osnovnu vrijednost Evropske unije. Ustavom je Crna Gora definisana kao „građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava”, a ravnopravnost svih građana predstavlja njenu temeljnu vrijednost. Od obnove nezavisnosti, 2006. godine, Crna Gora je uložila značajne napore u postizanju rodne ravnopravnosti. Zakon o rodnoj ravnopravnosti prvi put je usvojen 2007, a izmijenjen 2015. godine. Zakon o izmjenama i dopunama usklađen je s pravnom tekovinom EU. Između ostalih noviteta, propisano je da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda zadužen za posrednu i neposrednu rodnu diskriminaciju i proširio opseg sankcija kada se u različitim sferama života krši jednako postupanje prema ženama i muškarcima. Takođe, nakon što je, kao nezavisna zemlja, pristupila brojnim međunarodnim organizacijama, Crna Gora je postavila osnove za primjenu međunarodnih instrumenata za postizanje rodne ravnopravnosti, kao što su Konvencija UN o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW i Pekinška platforma za djelovanje ili Konvencija Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Crna Gora je 2017. godine usvojila Nacionalnu strategiju održivog razvoja do 2030. godine (NSOR) kojom su Ciljevi održivog razvoja prenijeti u nacionalni kontekst. Jedan od ciljeva jeste i - Postizanje rodne ravnopravnosti i osnaživanje svih žena i djevojaka prenijet je kroz eliminaciju rodne diskriminacije. Crna Gora se obavezala da do 2030. godine: eliminiše političku, ekonomsku i svaku drugu diskriminaciju po rodnoj osnovi, postigne minimum od 40% žena u tijelima političkog odlučivanja na nacionalnom i lokalnom nivou, eliminiše sve oblike nasilja nad svim ženama i djevojčicama u javnim i privatnim sferama, uključujući trgovinu ljudima i seksualne i druge vrste iskorišćavanja, postigne rodno ujednačeno učešće u neplaćenom radu, postigne rodno ujednačen udio u nezaposlenosti, učvrsti nacionalni mehanizam za jednakost polova. Vlada Crne Gore je, isto tako, usvojila Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025 sa Akcionim planom 2021-2022, na osnovu preporuka koje je dao Komitet CEDAW, preporuka Konvencije Savjeta Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija) i kao rezultat zajedničkog rada državnih organa i partnera iz civilnog društva. Plan aktivnosti je zacrtao kao strateški cilj – Dostići viši nivo rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori do 2025. godine, dok su operativni ciljevi: Unaprijediti primjenu postojećeg normativnog okvira na sprovođenju

¹ Prilagođena verzija definicije rodne ravnopravnosti iz Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti

politike rodne ravnopravnosti i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda, Unaprijediti oblasti obrazovanja, kulture i medija kako bi se smanjio nivo stereotipa i predrasuda prema ženama i osobama drugačijih polnih i rodnih identiteta i Povećati nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodnih identiteta u oblastima koje omogućavaju pristup resursima i dobiti od korišćenja resursa.

2. Zakonodavni okvir i institucionalni mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti

Rodna ravnopravnost i zaštita od diskriminacije po osnovu pola, promjene pola i rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika regulisana je u Crnoj Gori nizom nacionalnih i međunarodnih akata. Međunarodni okvir obuhvata Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1996), Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena - CEDAW (1979), Konvenciju Savjeta Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija - 2011), Pekinšku deklaraciju i Platformu za akciju (1995), Rezoluciju Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 – ‘‘Žene, mir i bezbjednost’’ (2000), Povelju o osnovnim slobodama u Evropskoj uniji (2007), Mapu puta Evropske komisije za jednakost žena i muškaraca, Strategiju EU za rodnu ravnopravnost 2021-2025, Pakt za ravnopravnost polova 2011-2020, Evropsku povelju o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou (2006), Rezoluciju Evropskog parlamenta o pravima interpolnih osoba (2018), Rezoluciju Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope 2191 (2017) o promociji ljudskih prava i eliminaciji diskriminacije prema interpolnim osobama. Takođe, u međunarodni okvir spadaju i sljedeće rezolucije Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope: Rezolucija 2048 (2015): Diskriminacija trans osoba u Evropi, LGBTI Strategija Evropske unije 2020- 2024. Takođe, Agenda 2030 (Ciljevi održivog razvoja UN do 2030. godine), koja se oslonila na Milenijumske razvojne ciljeve do 2015. godine, kao i Pariški sporazum o klimatskim promjenama (2015) i brojne druge međunarodne regulative, koje direktno ili indirektno regulišu ovu oblast (poput ILO, OSCE, CoE i drugih konvencija i rezolucija). Usvajanjem Ustava, Zakona o rodnoj ravnopravnosti i Zakona o zaštitniku ljudskih prava 2007. godine, kao i Zakona o zabrani diskriminacije 2011. godine, Crna Gora je uspostavila zakonodavni okvir za sprovođenje rodne ravnopravnosti i stvorila osnov za promociju i zaštitu ženskih ljudskih prava i ljudskih prava osoba drugačijih polnih i rodnih identiteta. Sa druge strane, ratifikacijom brojnih međunarodnih ugovora i konvencija, država se obavezala da će sprovoditi međunarodne standarde u ovoj oblasti i raditi na poboljšanju uslova za ravnopravno učešće muškaraca, žena i osoba drugačijeg polnog i rodnog identiteta u svim sferama života. Ustavom Crne Gore (‘‘Sl.list CG’’, br 1/2007) i Zakonom o rodnoj ravnopravnosti (‘‘Sl.list RCG’’, br. 46/07, 73/10, 40/11, 35/15) koji su stvorili pravne pretpostavke za sprovođenje standarda rodne ravnopravnosti i sprečavanje i eliminisanje diskriminacije po osnovu pola u svim

oblastima i na svim nivoima, stvorio se i dobar domaći pravni okvir: Zakon o radu („Sl. list CG”, br. 49/08, 59/2011), Zakon o zabrani diskriminacije (»Sl. list CG«, br. 46/10), Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (»Sl. list CG«, br. 46/10) kao i određene strategije nacionalne politike.

Budući da se u lokalnoj zajednici najneposrednije ostvaruju prava i zadovoljavaju potrebe i interesi građanki i građana, ovakva zakonska rješenja treba da doprinesu unapređivanju ove oblasti i stvaranju uslova za punu ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnom nivou.

Učešće žena u javnom životu lokalnih zajednica i posebno u procesima odlučivanja predstavlja temeljnu osnovu dobrog upravljanja i demokratije u jednom društvu i državi. Moderna Evropa, njene institucije i organizacije a posebno Savjet Evrope, poslednjih godina sve više ukazuju na potrebu i korist od uključivanja žena u javni život.

Institucionalni mehanizmi za postizanje rodne ravnopravnosti na nivou Prijestonice Cetinje su: Kancelarija za ljudska i manjinska prava i prevenciju bolesti zavisnosti i Savjet za rodnu ravnopravnost Skupštine Prijestonice Cetinje.

Skupština Prijestonice Cetinje donijela je sljedeće akte iz oblasti rodne ravnopravnosti: Odluku o ravnopravnosti polova u Prijestonici Cetinje (“Sl.list CG – opštinski propisi”, br. 32/12), Odluku o donošenju Lokalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti na teritoriji Prijestonice Cetinje za period 2013 – 2017 godine („Sl.list CG – opštinski propisi, br. 30/13), Odluku o donošenju Lokalnog akcionog plana za postizanje rodne ravnopravnosti na teritoriji Prijestonice Cetinje za period 2020 – 2021 godine („Sl.list CG – opštinski propisi, br. 26/20) i Odluku o donošenju Lokalnog akcionog plana socijalne i dječje zaštite Prijestonice Cetinje za period 2022-2026 godine („Sl.list CG – opštinski propisi, br. 29/22).

Neophodni koraci za uvođenje rodnog aspekta u institucije su:

- vođenje statistike razdvojeno po polu;
- primjena metoda rodne analize;
- izgradnja kapaciteta institucija za uvođenje rodne ravnopravnosti;
- razvijanje rodno osjetljivih planova i programa.

Uzroci nejednakosti prepoznati su u sljedećim oblastima:

- Institucionalni mehanizmi za sprovođenje i nadzor nad sprovođenjem politika rodne ravnopravnosti nisu dovoljno efikasni i efektivni u zaštiti žena i osoba drugih polnih i rodni identiteta od diskriminacije;
- Rodni stereotipi, predrasude i tradicionalna podjela uloga između muškaraca i žena su još uvijek veoma prisutni u svim segmentima društva;
- Nedovoljan nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju jednak pristup resursima i dobiti od korišćenja resursa.

Javne politike u Crnoj Gori nisu dovoljno orodnjene, uprkos činjenici da Zakon o rodnoj ravnopravnosti propisuje obavezu organa da u svim fazama planiranja, donošenja i sprovođenja odluka, kao i preduzimanja aktivnosti, ocjenjuju i vrednuju uticaj tih odluka i aktivnosti na položaj žena i muškaraca. Kao posljedica toga, u okviru većeg dijela javnih politika nisu predviđene

pozitivne mjere za podsticanje rodne ravnopravnosti na način kako ih definiše Zakon². Preliminarna istraživanja pokazala su da svega 26,8% javnih politika na neki način tretira rodnu ravnopravnost, dok u ostalima u potpunosti izostaje taj aspekt. Zaposleni u institucijama sistema nedovoljno razumiju ključne koncepte rodne ravnopravnosti i ne postoje odgovarajuća kadrovska osposobljenost za punu primjenu Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Imajući to u vidu, CEDAW Komitet kontinuirano upozorava da nedostatak političke volje za sprovođenje rodno odgovornih politika omogućava kontinuitet diskriminatorskih praksi i usporava demokratski napredak države i društva.

3. Stepen rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori u poređenju sa zemljama-članicama EU

Poređenje stanja rodne ravnopravnosti sa zemljama - članicama EU omogućeno je kroz praćenje stanja u pojedinim domenima koje pokriva instrument za praćenje ravnopravnosti, čiju je metodologiju razvio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) koji se u zemljama EU primjenjuje od 2013. godine. Razvoj Indeksa u Crnoj Gori započeo je 2016. godine, potpisivanjem memoranduma o saradnji između Ministarstva za ljudska i manjinska prava i Uprave za statistiku Crne Gore (MONSTAT), kojim je definisana obaveza MONSTAT-a da obračuna Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru u skladu sa EIGE metodologijom korišćenja nacionalnih i evropskih izvora podataka. Indeks za Crnu Goru objavljuje se prvi put 2019. godine.³ Indeks ne predstavlja samostalno istraživanje, već kompilaciju podataka iz ostalih istraživanja. Rezultati su dobijeni na osnovu mjerenja 31 indikatora, koji pokrivaju sljedeće domene: rad, novac, znanje, vrijeme, moć i zdravlje.

- U oblasti **rada** daje se odgovor na pitanje u kojoj mjeri žene i muškarci mogu da imaju koristi od jednakog pristupa zaposlenju i dobrim uslovima rada. Odgovor se dobija mjerenjem učešća žena u radu (stopa zaposlenosti i trajanja radnog vijeka), segregacijom i kvalitetom rada (sektorska segregacija, mogućnosti uzimanja slobodnih sati i indeksom izgleda u karijeri).
- U oblasti **novca**, odgovara se na pitanje kolika je razlika između muškaraca i žena kada je u pitanju njihova zarada za rad koji obavljaju i kako je taj novac distribuiran u smislu siromaštva i bogatstva. U svrhu davanja odgovora, mjeri se učešće žena u korišćenju finansijskih resursa (srednja mjesečna zarada i srednji ekvivalentni neto prihod), kao i ekonomska situacija (udio kvintila prihoda i rizik od siromaštva).
- U oblasti **znanja**, odgovara se na pitanje kolika je nejednakost između muškaraca i žena u obrazovnim postignućima i segregaciji u različitim oblastima obrazovanja, pa se mjeri

² Članovi 15 i 16 Zakona o rodnoj ravnopravnosti

³ Autor indeksa je MONSTAT, a autorka Analize indeksa je dr Olivera Komar. Više informacija na linku: <https://www.monstat.org/cg/page.php?id=1768&pageid=55>

postignuće i učešće žena i muškaraca u obrazovanju (procenat studenata/kinja koji završe tercijerno obrazovanje, učešće u formalnom i neformalnom obrazovanju, kao i procenat studenata/kinja na tercijernom nivou u oblasti obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite, humanističkih nauka i umjetnosti).

- U oblasti **vremena**, nastoji se saznati koliko vremena poslije posla se provede u obavljanju kućnih poslova i staranja o izdržavanim članovima porodice, a koliko ostane za sport, kulturu, rekreaciju ili druge aktivnosti, pa se u ovoj oblasti mjeri koliko vremena žene i muškarci provode na poslovima staranja (staranje o djeci, starijim osobama i osobama sa invaliditetom, kuvanje i kućni poslovi), a koliko su u prilici da svoje slobodno vrijeme koriste za društvene aktivnosti (sport, kultura i rekreacija, volonterski rad i dobrotvorne aktivnosti).
- Oblast **moći** se definiše kroz pitanje o stepenu rodne ravnopravnosti u odlučivanju u političkom, ekonomskom i društvenom životu. Što se tiče političkog života, u obzir se uzima procenat ministarki, poslanica i odbornica.

Ukupna vrijednost, tj. ukupan stepen rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, iskazana kroz indeksne poene iznosi 55, što je mnogo niže od prosjeka u 28 zemalja članica EU, koji ima vrijednost od 67,4. Rezultati mjerenja pokazuju da su "na nacionalnom nivou, žene u Crnoj Gori najmanje jednake u odnosu na muškarce kada je riječ o moći, za kojom slijede vrijeme, znanje, novac i rad. Žene su najviše jednake sa muškarcima u oblasti zdravlja. Na nivou 28 država članica EU redosljed je sličan, ali ne i isti. Žene u EU su takođe najmanje jednake sa muškarcima kada je riječ o moći, za kojom u 28 država EU slijede znanje, vrijeme, rad, novac i na kraju zdravlje.⁴

Poređenje stepena rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori sa prosjekom u EU, po pojedinačnim domenima u 2019. godini. Izvor: MONSTAT

Domen	Crna Gora	EU presjek
Rad	65,2	72
Novac	59,7	80,4
Znanje	55,1	63,5
Vrijeme	52,7	65,7
Moć	35,1	51,9
Zdravlje	86,9	88,1
UKUPNA vrijednost	55	67,4

⁴ Indeks rodne ravnopravnosti, Crna Gora 2019, str.12

4. Rodna ravnopravnost u institucije lokalne vlasti, učešće u političkom i ekonomskom odlučivanju, zaposlenost

Važnu osnovu za unapređivanje rodne ravnopravnosti u lokalnim zajednicama predstavlja integrisanje rodne ravnopravnosti u lokalne institucije vlasti. To znači da žene, jednako kao i muškarci treba da se nalaze na položajima odlučivanja, odnosno na kojima se upravlja lokalnom zajednicom. Iako bi bilo logično da ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca podrazumijeva da su oni zastupljeni u svim organima vlasti srazmjerno proporcijama u ukupnoj populaciji, što bi značilo učešće od otprilike 50%, zbog veoma izraženih rodni nejednakosti obično se početni cilj definiše na 30% žena na pozicijama odlučivanja. Istraživanja rodni odnosa u lokalnim zajednicama više puta su se susretala sa rasprostranjenom predrasudom da su žene većina u lokalnim samoupravama. To se najviše odnosi na činjenicu da se učešće žena u političkom životu poistovjećuje sa zaposlenjem u lokalnim samoupravama. Međutim, kad detaljnije pogledamo na kojim položajima se nalaze žene u lokalnoj samoupravi onda je to pretežno zaposlenost na administrativnim položajima i na taj način samo obavljaju poslove podrške stvarnim donosiocima odluka - muškarcima.

U cilju unapređivanja rodne ravnopravnosti na lokalnom nivou poslednjih godina se posebna pažnja poklanja formiranju lokalni mehanizama za rodnu ravnopravnost. Članovima 10, 11 i 12 Zakona o rodnoj ravnopravnosti propisana je obaveza rodno balansirane zastupljenosti muškaraca i žena u organima. Međutim, žene nisu dovoljno zastupljene u političkim i ekonomskim procesima donošenja odluka u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou. U martu 2021, u Skupštini Crne Gore je formiran Ženski klub, koji čine poslanice svih političkih partija zastupljenih u parlamentu. Sporazum o formiranju Ženskog kluba potpisalo je svih 20 poslanica 27. saziva Skupštine Crne Gore. Ciljevi i principi Kluba su afirmacija rodne ravnopravnosti na svim nivoima odlučivanja; podsticaj ženama za veće učešće u političkom i javnom životu; unaprjeđenje položaja žena u svim sferama društva i podsticaj i unaprjeđenje solidarnosti i humanosti, promovisanje volonterizma i međusobnog pomaganja.

Odlukom o ravnopravnosti polova u Prijestonici Cetinje principi ravnopravnosti polova primjenjuju se naročito prilikom izbora, postavljenja, imenovanja i konstituisanja, u:

- Skupštini i radnim tijelima i komisijama koje imenuje;
- Organima lokalne samouprave;
- Radnim tijelima i komisijama koje imenuje predsjednik/ca Prijestonice Cetinje;
- Organima upravljanja javni ustanova čiji je osnivač Prijestonica Cetinje;
- Savjetima mjesni zajednica na teritoriji Prijestonice Cetinje.

Članom 9. ove Odluke prilikom izbora, postavljenja ili imenovanja lica u službama i konstituisanja organa i tijela, gore navedeni, nadležni subjekti su dužni da obezbijede zastupljenost najmanje 30% pripadnika/ca manje zastupljenog pola u organima i tijelima.

Učešće odbornika/ca u Skupštini Prijestonice Cetinje

Mandat	Ženski pol	Muški pol	Ukupno
2006 - 2010	4 (12,1%)	29 (87,9%)	33
2010 - 2013	8 (24,2%)	25 (75,8%)	33
2013 - 2017	8 (24,2%)	25 (75,8%)	33
2018 - 2021	10 (30,3%)	23 (69,7%)	33
2022 - 2026	13 (39,4 %)	20 (60,6 %)	33

Iz gore navedene tabele zaključujemo da zastupljenost odbornica u lokalnom parlamentu zadovoljava zakonom propisanu kvotu od 30%.

U pojedinim radnim tijelima Skupštine Prijestonice Cetinje zadovoljena je najmanja propisana kvota od 30% učešća pripadnika/ca manje zastupljenog pola i to:

- Odbor za Statut i propise (2 članice i 4 člana);
- Odbor za planiranje i uređenje prostora i komunalno stambenu djelatnost (2 članice i 5 članova);
- Odbor za društvene djelatnosti (4 članice i 2 člana);
- Odbor za međupštinsku i međunarodnu saradnju (5 članica i 2 člana);
- Savjet za zaštitu životne sredine (2 članice i 3 člana);
- Savjet za omladinsku i obrazovnu politiku (1 član i 4 članice);
- Savjet za razvoj seoskog područja (1 članica i 2 člana).

Sljedeća radna tijela ne zadovoljavaju propisanih 30% manje zastupljenog pola i to:

- Odbor za izbor i imenovanja (1 članica i 4 člana);
- Savjet za davanje prijedloga naziva naselja ulica i trgova i podizanje spomen obilježja (0 članica i 5 članova);
- Savjet za rodnu ravnopravnost (5 članica i 0 članova);
- Odbor za finansije i privredni razvoj (1 članica i 4 člana).

Od 11 radnih tijela na čelu su 4 predsjednice i 7 predsjednika (36,4% žena i 63,6% muškaraca).

Na visoko rukovodećim mjestima sekretarijata, direkcija, službi i uprava Prijestonice Cetinje nalazi se 6 žena i 8 muškaraca (42,9% žene i 57,1% muškarci).

U javnim preduzećima, privrednim društvima i organizacijama čiji je osnivač Prijestonica Cetinje, na rukovodećim mjestima su 5 muškaraca i 3 žene (37,51% žene i 62,5% muškarci).

Učešće žena i muškaraca na visoko rukovodećim mjestima u Prijestonici Cetinje

	Ženski pol	Muški pol
Gradonačelnik/ca		1
Zamjenik/ca gradonačelnika	1	1
Glavni/a administrator/ka	1	
Predsjednik/ca Skupštine	1	

U javnim preduzećima čiji je osnivač Prijestonica Cetinje, kao i sekretarijatima, direkcijama, službama, upravama i kacerarijama Prijestonice Cetinje rukovodeći kadar čini 54,1% muškaraca i 45,9% žena.

Članovima 2 i 7 Zakona o rodnoj ravnopravnosti definiše se značenje i sadržaj pojma rodne ravnopravnosti kao "ravnopravno učešće žena i muškaraca, kao i lica drugačijih rodni identiteta u svim oblastima javnog i privatnog sektora, jednak položaj i jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava i sloboda i korišćenje ličnih znanja i sposobnosti za razvoj društva, kao i ostvarivanje jednake koristi od rezultata rada". U praksi, postizanje ravnoteže između javnog i privatnog života predstavlja jedan od glavnih izazova za žene, pogotovo ako su zaposlene. Poslodavci često vide majčinstvo kao prepreku za zapošljavanje, pa su veoma česti primjeri diskriminacije po osnovu pola. Prema izvještaju NVO Centar za ženska prava objavljenom 2019. godine,⁵ 64,1% žena koje su učestvovala u istraživanju je bilo pitano o njihovom bračnom statusu tokom razgovora za posao, 45,5% je pitano o broju djece koju imaju, a 35,6% o njihovim planovima da imaju djecu. U Crnoj Gori je neplaćeni rad neravnomjerno raspoređen između muškaraca i žena. Prema podacima koje je su prikupili UNDP i Austrijska razvojna agencija, briga o gajenju i obrazovanju djece, briga o starijima i osobama sa invaliditetom u većoj mjeri pripada ženama (42%) nego muškarcima (24%).⁶ Neravnomjerna raspodjela obaveza bitno utiče na kvalitet života muškaraca i žena u smislu (ne)mogućnosti korišćenja slobodnog vremena za učešće u javnom životu, društvenim aktivnostima, ispunjavanju kulturnih potreba, sportu, rekreaciji, volonterskom radu i dobrotvornim aktivnostima. Jednom riječju, žene imaju manje vremena da se posvete stvaranju društvenih veza i mreža, što veoma utiče na njihovu povezanost sa drugim oblastima života mimo poslovnih i porodičnih obaveza.

Kao jednu od mjera kojima se podstiču muškarci da u većem obimu učestvuju u gajenju djece, a istovremeno doprinosi smanjenju stereotipnih roditeljskih uloga, Crna Gora je uvela roditeljsko odsustvo, umjesto samo porodijskog odsustva. Država se takođe obavezala da će poštovati

⁵ Centar za ženska prava: Rodna diskriminacija na radu i pri zapošljavanju, Podgorica, 2019

⁶ Rodna mapa Crne Gore. - UNDP, Austrijska agencija za razvoj i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, 2020, www.rodnamapa.me

međunarodne direktive kao što je Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i staratelja.⁷ Zakon o radu⁸ u Članu 127 definiše pravo na roditeljsko odsustvo koje mogu koristiti oba roditelja radi njege i staranja o djetetu. Međutim, zakon ne propisuje obavezu oca da koristi roditeljsko odsustvo u određenom periodu nakon rođenja djeteta, što umnogome umanjuje efikasnost ove mjere.

Rodna segregacija prema sektorima i zanimanjima ispoljava se u povećanoj koncentraciji žena odnosno muškaraca u pojedinim sektorima ekonomije ili pojedinim zanimanjima. Danas brojna istraživanja ukazuju da se u takozvanim ekonomijama znanja, muškarci najčešće koncentrišu upravo u onim sektorima ekonomije u kojima se ostvaruje veliki profit i velike zarade zaposlenih, dok se žene koncentrišu u nisko produktivnim sektorima usluga, odnosno takozvanoj ekonomiji njege (socijalni i zdravstveni rad, obrazovanje, ugostiteljstvo i sl.). Rodni jaz u zaradama takođe je jedan oblik rodni nejednakosti na tržištu rada koji se registruje čak i u društvima poznatim po velikim postignućima u unapređivanju rodne ravnopravnosti.

U Prijestonici Cetinje od ukupno 187 zaposlenih 103 (55,1%) je ženskog i 84 (44,9%) muškog pola.⁹

Na evidenciji ZZZ CG – Biro rada Cetinje dana 28.02.2023. godine je bilo 1234 lica, od toga je 645 žena (52,3%) i 589 muškaraca (47,7%).¹⁰

⁷ Direktive 2010/18/EU iz 8 marta 2010 koja omogućava implementaciju Ramkovnog ugovora o roditeljskom odsustvu od posla i regulisanje sledeće “da bi se promovisalo usaglašavanje profesionalnog rada sa porodičnim životom, preporučuje se uvođenje roditeljskog odsustva i fleksibilne radne angažmane za radnike koje se vraćaju sa roditeljskog odsustva. Preporuka je da roditeljsko odsustvo bude minimum 4 meseca i zasnivano na principu rodne ravnopravnosti da se jednako djeli između roditelja i da se ne prenosi sa jednog na drugog roditelja.

⁸ Službeni list Crne Gore 74/2019 i 8/2021

⁹Kadrovska služba Prijestonice , mart 2023

¹⁰ <https://www.zzzcg.me/wp-content/uploads/2023/03/2-Februar-BILTEN-2.-2023..pdf>

Tabelarni prikaz učešća zaposlenih žena i muškaraca u javnim ustanovama, privrednim društvima i organizacijama čiji je osnivač Prijestonica Cetinje na dan 03.03.2023. godine.¹¹

Javne ustanove, privredna društva i organizacije Prijestonice	<i>Ženski pol</i>	<i>%</i>	<i>Muški pol</i>	<i>%</i>	<i>Ukupno</i>
Turistička organizacija Prijestonice	9	64,3	5	35,7	14
DOO Sportski centar Cetinje	16	53,3	14	46,7	30
JU Centar za dnevni boravak djece sa smetnjama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom u Prijestonici Cetinje	12	70,6	5	29,4	17
JU Narodna biblioteka i čitaonica Njegoš	17	89,5	2	10,5	19
Skupština Prijestonice	5	71,4	2	28,6	7
DOO Komunalno	25		51		76
DOO Vodovod i kanalizacija	18	27,7	47	72,3	65
Agencija za razvoj i podršku poslovanju Cetinje	2	33,4	4	66,6	6
DOO Lokalni javni emiter RTV Cetinje	8	50	8	50	16
<i>Ukupno:</i>	<i>112</i>	<i>44,8</i>	<i>138</i>	<i>55,2</i>	<i>250</i>

Broj korisnika/ca materijalne pomoći i dječijeg dodatka

Socijalna zaštita podrazumijeva pomoć i podršku porodicama koje žive u teškim uslovima, u siromaštvu, pomoć djeci koja iz različitih razloga ne mogu ostvariti svoje potrebe ili je znatno otežano ostvarenje njihovih potreba. Socijalna zaštita se pruža u vidu finansijske pomoći (materijalno obezbjeđenje porodice), usluga (tuđa njega i pomoć, psihološka pomoć i podrška za djecu bez roditelja, djecu žrtve zlostavljanja i zanemarivanja, smještaj u drugu porodicu, smještaj u dnevni centar, itd.).

¹¹ statistika na osnovu pojedinačnih izvještaja organa lokalne uprave čiji je osnivač Prijestonica

Pravo na materijalno obezbjeđenje porodica i dječiji dodatak ostvaruju porodice i roditelji koji jedini mogu biti nosioci prava i ovo pravo ostvaruju na osnovu njihove maloljetne djece. Ukupan broj porodica na teritoriji Prijestonice Cetinje koje koriste pravo na materijalno obezbjeđenje je 136 (68 ženskog i 69 muškog pola), lična invalidnina 120 (53 ženskog i 67 muškog pola), dodatak za tuđu njegu i pomoć 953 (584 ženskog i 369 muškog pola), dodatak za djecu 133, dodatak za djecu do 6 i do 18 godina 2697.¹²

5. Rodna ravnopravnost i obrazovanje

Razlike u obrazovanju žena i muškaraca prisutne su u starijim generacijama, ali kod mladih i osoba srednje starosti došlo je do značajnih promjena. Obuhvat djevojčica i dječaka osnovnim i srednjim školovanjem je izjednačen, a na fakultetskim nivoima obrazovanja bilježi se čak veće učešće mladih žena. Do nedavno žene su bile manje zastupljene na postdiplomskim i doktorskim studijama, ali je njihov udio i u ovim najvišim ešalonima obrazovanja izjednačen. Ipak segregacija u srednjem i visokom obrazovanju je i dalje veoma izražena, jer se djevojke i mladići usmjeravaju prema različitim oblastima obrazovanja i kasnije različitim profesionalnim karijerama. Rodna segregacija u visokom obrazovanju:

- muškarci – prirodne nauke, mašinstvo i građevina, kompjuterske i tehničke nauke, matematika;
- žene – obrazovanje, zdravstvo i socijalna zaštita, umjetnost, humanističke studije, društvene nauke.

Obrazovanje je jedna od profesija u kojoj se tradicionalno više zapošljavaju žene, tako da one čine većinu među nastavnicima/cama i profesorima/cama. Sa druge strane, direktori škola i donosioci odluka su u najvećem broju slučajeva muškarci. Ovakav odnos u samoj profesiji preslikava stereotipne rodne uloge i prenosi se na učenike/ce u vidu neverbalne poruke. Među vaspitačima/cama, muškarci su izuzetno rijetki. U ranom dječjem razvoju, kada je u vaspitno-obrazovnom procesu veoma važno imati vaspitne uzore oba pola, ova neravnoteža može uticati na sam kvalitet procesa. Što se tiče seksualne edukacije i edukacije o rodnoj ravnopravnosti, u postojećim predmetima (obaveznim i izbornim), kao i u međupredmetnim oblastima postoje sadržaji koji su prilagođeni potrebama učenika shodno uzrastu i interesovanjima. U pitanju su nastavni predmeti biologija, zdravi stilovi života, građansko obrazovanje i vaspitanje, psihologija, sociologija, kao i međupredmetne oblasti u osnovnoj i srednjoj školi u predmetu zdravstveno vaspitanje i obrazovanje. Cilj navedenih predmeta i oblasti jeste da se učenici/ce upoznaju sa promjenama do kojih dolazi u tijelu, da dobiju informacije o građi i funkciji reproduktivnih organa, da razumiju koncept planiranja porodice, da nauče osnovna prava u oblasti reproduktivnog

¹² Izvještaj o radu JU Centar za socijalni rad za Prijestonicu Cetinje za 2022. godinu

zdravlja. Takođe, cilj je da razumiju zašto je poželjno da, u vrijeme stupanja u seksualne odnose, pored biološke zrelosti, postoji i emotivna i intelektualna zrelost, te da se informišu o seksualno prenosivim bolestima (SPB), rizicima za njihovo dobijanje i načinom na koji se sprječava njihovo prenošenje. Izborni predmet "zdravi stilovi života" je jedan od tri najtraženija izborna predmeta u osnovnoj školi i u gimnaziji. U okviru ovog programa postoji jedno područje koje se odnosi na reproduktivno zdravlje sa seksualnim obrazovanjem i prevencijom seksualno prenosivih bolesti, kao i oblast rodne ravnopravnosti.

Daleke 1903. godine na inicijativu Sofije Petrovne – načelnice „Đevojačkog instituta“ na Cetinju a pod pokroviteljstvom Milice Nikolajevne, kćerke kralja Nikole, u Prijestonici Crne Gore osnovana je prva predškolska ustanova pod imenom „Djetski sad“. Danas ova predškolska ustanova nosi ime „Zagorka Ivanović“ i pruža vaspitno – obrazovni rad djeci Prijestonice uzrasta do 7 godina.

U JPU „Zagorka Ivanović“ na Cetinju od ukupno 77 zaposlena lica njih 75 (97,4%) su žene i 2 (2,6%) muškarca. Od ukupno 592 upisane djece u vrtiću u školskoj 2022/2023 godini, 280 su dječaci i 302 djevojčica.¹³

Na teritoriji Prijestonice Cetinje postoji pet osnovnih škola i to: OŠ „Lovćenski partizanski odred“ i OŠ „Njegoš“, Osnovna muzička škola „Savo Popović“ i dvije na seoskom području OŠ „Boro Vukmirović“ – Rijeka Crnojevića i OŠ „Šunjo Pešikan“ – Trešnjevo.¹⁴

Tabela 1. prikazani su podaci kadrovske strukture zaposlenih po polu u školskoj 2022/2023 godini u osnovnim školama na Cetinju.

	<i>Ženski pol</i>	<i>%</i>	<i>Muški pol</i>	<i>%</i>	<i>Ukupno</i>
OŠ „Njegoš“	48	81,4	11	18,6	59
OŠ „Lovćenski partizanski odred“	55	90,2	6	9,8	61
OŠ „Savo Popović“ – muzička	15	79	4	21	19
OŠ „Boro Vukmirović“ – Rijeka Crnojevića	6	60	4	40	10
OŠ „Šunjo Pešikan“ – Trešnjevo	8	67	4	33	12
<i>Ukupno:</i>	<i>126</i>	<i>83,5</i>	<i>25</i>	<i>16,5</i>	<i>151</i>

¹³ statistika na osnovu izvještaja JPU „Zagorka Ivanović“

¹⁴ statistika na osnovu izvještaja iz svih osnovnih škola na teritoriji Prijestonice

Na Cetinju postoje tri srednje škole i to: JU Gimnazija, JU Srednja stručna škola i JU Srednja likovna škola „Petar Lubarda“. ¹⁵

Tabela 2. prikazani su podaci kadrovske strukture zaposlenih po polu u školskoj 2022/2023 godini u srednjim školama na Cetinju.

	<i>Ženski pol</i>	<i>%</i>	<i>Muški pol</i>	<i>%</i>	<i>Ukupno</i>
JU Gimnazija	20	69	9	31	29
Srednja stručna škola	21	70	9	30	30
JU Srednja likovna škola „Petar Lubarda“	17	60,7	11	39,3	28
<i>Ukupno:</i>	58	66,7	29	33,3	87

Tabela 3. prikazani su podaci upisanih učenika po polu u školskoj 2022/2023 godini u svim osnovnim i srednjim školama na teritoriji Prijestonice.

<i>Osnovna škola „Lovčenski partizanski odred“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
2022/2023	619	Učenici upisani u prvi razred	40	33
		Ostali učenici	278	268
		<i>Ukupno po polu:</i>	318	301

<i>Osnovna škola „Njegoš“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
2022/2023	697	Učenici upisani u prvi razred	42	46
		Ostali učenici	321	288
		<i>Ukupno po polu:</i>	363	334

¹⁵ statistika na osnovu izvještaja iz svih srednjih škola na teritoriji Prijestonice

<i>Osnovna škola „Šunjo Pešikan“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
<i>2022/2023</i>	<i>9</i>	Učenici upisani u prvi razred	-	-
		Ostali učenici	7	2
		<i>Ukupno po polu:</i>	<i>7</i>	<i>2</i>

<i>Osnovna škola „Boro Vukmirović“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
<i>2022/2023</i>	<i>13</i>	Učenici upisani u prvi razred	3	1
		Ostali učenici	5	4
		<i>Ukupno po polu:</i>	<i>8</i>	<i>5</i>

<i>Osnovna muzička škola „Savo Popović“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
<i>2022/2023</i>	<i>137</i>	Učenici upisani u prvi razred	5	19
		Ostali učenici	31	82
		<i>Ukupno po polu:</i>	<i>36</i>	<i>101</i>

<i>JU „ Gimnazija“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
<i>2022/2023</i>	<i>210</i>	Učenici upisani u prvi razred	29	24
		Ostali učenici	72	85
		<i>Ukupno po polu:</i>	<i>101</i>	<i>109</i>

<i>Srednja likovna škola „Petar Lubarda“</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
<i>2022/2023</i>	<i>103</i>	Upisani učenici	20	83
		<i>Ukupno po polu:</i>	<i>20</i>	<i>83</i>

<i>Srednja stručna škola</i>				
<i>Period</i>	<i>Ukupno</i>	<i>UPISANI UČENICI/CE</i>	<i>Muški pol</i>	<i>Ženski pol</i>
<i>2022/2023</i>	<i>209</i>	Upisani učenici	120	89
		<i>Ukupno po polu:</i>	<i>120</i>	<i>89</i>

U Crnoj Gori na osnovnim studijama iz kojih se regrutuje nastavni kadar za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje nema predmeta koji tretira rodnu ravnopravnost, koje bi buduće nastavnike/ce pripremio za rad sa djecom i mladima u ovoj oblasti. Takođe, nijedan naučni institut, niti Akademija nauka, ne bavi se ovom naučnom disciplinom. Kako se budući nastavni kadar primarno obrazuje na Univerzitetu Crne Gore, jedna od mogućih ideja bi bila da se osnuje jedinstvena naučno-obrazovna jedinica za rodnu ravnopravnost pri Univerzitetu, iz koje će se pružati usluge nastave na svim fakultetima na kojima se školuju budući/e vaspitači/ce i nastavnici/ce.

6. Nasilje nad ženama i nasilje u porodici

Rodno zasnovano nasilje je krovni termin za bilo kakvu štetu nanесenu protiv nečije volje, koja negativno utiče na fizičko ili psihičko zdravlje, razvoj i identitet te osobe, a predstavlja rezultat rodno uslovljenih nejednakosti u odnosima moći koje eksploatišu razlike između muškaraca i žena, razlike među muškarcima i razlike među ženama. Mada se ne odnosi isključivo na žene i djevojke, one su u svim kulturama prvenstveno pogođene ovim nasiljem. Nasilje može biti fizičko, seksualno, psihičko, ekonomsko ili socijalno-kulturno. Među kategorije počinitelaca mogu spadati članovi porodice, članovi zajednice ili oni koji djeluju u ime ili u mjeri nepoštovanja kulturnih, vjerskih, državnih ili institucija na nivou nižem od državnog.¹⁶

Nasilje je pitanje odgovornosti prema drugima i prema sebi. Pitanje lične odgovornosti od ključnog je značaja za uspješnu prevenciju i djelovanje, naročito – a tu bismo mogli sagledati sopstvene reakcije na bilo koji svakodnevni čin nasilja, uključujući ono zasnovano na rodu – s obzirom da postoji tendencija da se jedan, ili čak veći dio odgovornosti pripiše žrtvama nasilja. “Pripisivanje krivice žrtvi” donekle postoji kod svih oblika nasilja i barem djelimično predstavlja jasnu psihološku reakciju. Kako ne bismo kada čujemo za neki slučaj nasilja doveli u pitanje bezbjednost svijeta oko sebe, možda ćemo preispitati ponašanje žrtve i uvjeriti se da ćemo ako budemo izbjegavali takve rizike i ponašanje (na primjer: boravak vani do kasno uveče, odlazak u određene zone, ostavljanje nezaključanih vrata, provokativno oblačenje), izbjeći nasilje. Međutim, taj prirodni čin psihološke samoodbrane usmjerava našu pažnju na primijećenu odgovornost žrtve

¹⁶ www.who.int/gender/whatisgender

i može propustiti da temeljno ispita ponašanje počinioca. Ima mnogo načina na koje se rodno zasnovano nasilje opravdava, kao i bilo koji drugi slučaj nasilja, kada postoji opresivna društvena struktura, a nasilje je počinio neko iz grupe koja posjeduje moć nad nekim iz grupe koja raspolaže sa manje moći. Mnogi se faktori koriste kao što su: teško djetinjstvo, psihološki faktori ili utisak o saučesništvu žrtve – kako bi se objasnila pojava rodno zasnovanog nasilja. Pa ipak ako prevencija nasilja podrazumijeva odgovornost prema sebi i drugima, važno je da se ovi faktori ne koriste u opštim raspravama u društvu kako bi se umanjila odgovornost počinitelaca.

Tokom 2022. godine JU Centar za socijalni rad za Prijestonicu Cetinje obradio je 24 prijave nasilja u porodici. U svim slučajevima nasilja Centar djeluje u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti i Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti nad ženama i nasilja u porodici. S tim u vezi, stručni radnici su evidentirali svaku prijavu nasilja. Svaka žrtva je informisana o pravima iz domena socijalne i dječje zaštite. Svakoj žrtvi je pružena savjetodavna i psihološka pomoć, i u odnosu na njene potrebe, bezbjednost i sigurnost, procjenu rizika od ponovnog nasilja, omogućeni su adekvatni vidovi zaštite. Dakle, u okviru 24 registrovane prijave nasilja u porodici u toku 2022. godine, bilo je 24 žrtve i to: 8 žena, 13 muškaraca i 3 djece. Među najzastupljenijim oblicima nasilja koji su prijavljeni bili su fizičko i verbalno nasilje, naročito zastupljeno među rođacima, zbog čega su se vodili postupci kod Suda za prekršaje u Podgorici –Odjeljenje u Prijestonici Cetinje. Stručni saradnici Centra za socijalni rad su učestvovali u postupcima za nasilje kod nadležnog Suda, te su predlagali izricanje zaštitnih mjera (udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje; zabrana približavanja; zabrana uznemiravanja i uhođenja; obavezno liječenje od zavisnosti; obavezni psihosocijalni tretman).

U toku 2022. godine nije bilo novih individualnih planova kativacije izrađenih za žrtve nasilja. Takođe, nijedan korisnik MOP-a, za kojeg je ranije izrađen plan aktivacije, a koji je žrtva nasilja u porodici nije zaposlen u toku 2022. godine. Posredstvom Centra za socijalni rad za dvije žrtve (1 ženu i 1 dijete) obezbijeden je smještaj u skloništu za žrtve nasilja u porodici u okviru SOS Nikšić.¹⁷

Prema izvještaju Odjeljenja bezbjednosti Cetinje u 2022. godini iz oblasti nasilja nad ženama i nasilja u porodici prijavljeno je 25 slučajeva nasilja u porodici.¹⁸

KRIVIČNE PRIJAVE (shodno Krivičnom zakoniku Crne Gore, član 220 – nasilje u porodici) :

- Broj registrovanih krivičnih djela – 4;
- broj slučajeva koji su procesuirani nadležnim sudovima – 4;
- Pol nasilnika – 4(M) – 3 slučaja supružnici i 1 slučaj braća;
- Pol žrtvi –3 (Ž) i 1 (m - maloljetnik).

¹⁷ Izvještaj za 2022. godinu JU Centra za socijalni rad za Prijestonicu Cetinje

¹⁸ Izvještaj Uprave policije – Odjeljenje bezbjednosti Cetinje za 2022. godinu

ZAHTJEVI ZA POKRETANJE PREKRŠAJNOG POSTUPKA (shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici – član 36), ukupan broj 25:

- Podnešeno zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka – 25 za počinjen 51 prekršaj;
- Broj procesuiranih slučajeva nadležnom organu za prekršaje -12;
- Zahtjevi koji nisu procesuirani - /;
- Pol nasilnika – 25 (M) i 7 (Ž);
- Pol žrtve – 12 (M) i 20 (Ž) – 8 slučajeva otac, 4 slučaja brat, 5 slučajeva majka, 3 slučaja sestra i 12 slučajeva supruga.

Prema podacima Osnovnog državnog tužilaštva u Cetinju, u 2022. godini, zbog krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 220 Krivičnog zakonika Crne Gore, krivične prijave su evidentirane protiv 9 lica. Odlučujući po prijavama podneseni su optužni predlozi Osnovnom sudu u Cetinju protiv 5 lica, dok je protiv 2 lica donijeto rješenje o odbacivanju krivične prijave, a protiv 2 lica krivične prijave su ostale neriješene na kraju 2022. godine. Osim optuženja podnijetih protiv 5 lica po prijavama iz 2022. godine, u naznačenom vremenskom periodu, u radu su bila i neriješena optuženja iz ranijeg perioda protiv 10 lica, tj. pred nadležnim Osnovnim sudom u Cetinju vođen je krivični postupak zbog navedenog krivičnog djela protiv ukupno 15 lica. Od navedenih optuženja protiv 15 lica, protiv 10 lica donijeta je osuđujuća presuda, od čega je Osnovni sud u Cetinju: protiv 6 lica izrekao kaznu zatvora i to: protiv 4 lica kaznu zatvora u prostorijama u kojima stanuje, 2 lica u IUKS-u (protiv jednog lica po prethodno zaključenim sporazumom o priznanju krivice), protiv 4 lica izrečena uslovna osuda, dok su protiv 5 lica optuženja ostala neriješena na kraju izvještajne godine (od kojih je sa jednim licem sklopljen sporazum o priznanju krivice koji je odbijen od strane Osnovnog suda u Cetinju). U krivičnim predmetima formiranim u 2022. godini, zbog krivičnog djela nasilja u porodici i nasilja nad ženama oštećeno je 10 punoljetnih lica, od čega 2 lica muškog pola i 8 lica ženskog pola. Od prijavljenih 8 lica za krivično djelo nasilja u porodici ili u porodičnoj zajednici u 2022. godini, 7 lica su muškog pola i 1 lice ženskog pola. U tužilaštvu je u 2022. godini bilo formirano 5 krivičnih predmeta zbog nasilja nad ženama i to: napad na ljekara pri pružanju ljekarske pomoći – 2 žrtve, ugrožavanje sigurnosti – 1 žrtva, napad na službeno lice u vršenju službene dužnosti – 1 žrtva.¹⁹ Prema podacima Osnovnog suda u Cetinju u 2022. godini pred ovim sudom ukupno je vođeno 6 krivičnih postupaka zbog krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 220 stav 1 KZ-a Crne Gore. U navedenim predmetima krivično djelo je počinjeno od strane ukupno 9 počinitelaca nad ukupno 7 oštećenih, od kojih su 7 ženskog pola (starosne dobi od 20 do 60 godina).²⁰

Prema podacima Suda za prekršaje Podgorica - Odjeljenje u Prijestonici Cetinje, broj primljenih slučajeva u 2022. godini je 24 predmeta iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Riješeno

¹⁹ Izvještaj za 2022. godinu Osnovnog državnog tužilaštva u Cetinju

²⁰ Izvještaj Osnovnog suda u Cetinju

je 10 predmeta, ostalo je neriješeno 14 predmeta. Ukupno je bilo 30 počinitelja nasilja u porodici i 26 žrtava nasilja (9 muškaraca i 17 žena – svi punoljetni).²¹

7. Preporuke za unapređenje rodne ravnopravnosti

Rodna ravnopravnost u Crnoj Gori je na niskom nivou. To je centralni problem koji proizilazi iz analize stanja, a načini za njegovo unapređenje adresirani su kroz operativne ciljeve i mjere. Uzroci problema rodne neravnopravnosti u Crnoj Gori su prepoznati u tri sfere - primjeni zakona, postojanju stereotipa i nedovoljnom osnaživanju žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta.

Uzroci koji su definisani:

1. Neadekvatna i neefektivna primjena postojećeg normativnog okvira za sprovođenje politike rodne ravnopravnosti i zaštitu od diskriminacije po osnovu pola i roda;
2. Prisustvo rodni stereotipa i predrasuda, kao i tradicionalne podjele uloga između muškaraca i žena;
3. Nedovoljan nivo učešća žena i osoba drugačijih polnih i rodni identiteta u oblastima koje omogućavaju jednak pristup resursima i dobiti od korišćenja resursa.

Rodna ravnopravnost predstavlja elementarnu vrijednost Evropske unije, pa se samim tim prožima kroz sva poglavlja pregovaračkog procesa. U tom smislu, jedan od značajni pravaca djelovanja Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore je da usmjerava resorna ministarstva ka orodnjavanju ciljeva i indikatora sadržanih u strateškim dokumentima za primjenu pravne tekovine iz svakog pregovaračkog poglavlja.

Konkretne mjere usmjerene ka afirmisanju ove politike su prisutne u okviru poglavlja 19 i 23. U poglavlju 19 - Socijalna politika i zapošljavanje završno mjerilo je – Sprovesti izmjene i dopune zakona u oblasti zabrane diskriminacije i ravnopravnosti žena i muškaraca u politici zapošljavanja i socijalnoj politici, u cilju usklađivanja zakonodavstva u ovoj oblasti sa pravnom tekovinom EU. U poglavlju 23 – Pravosuđe i temeljna prava privremeno mjerilo je – Nastaviti sa sprovođenjem Strategije zaštite od nasilja u porodici, uključujući podizanje svijesti o sprečavanju nasilja u porodici i pružanju neophodne zaštite žrtvama.

Preporuke Evropske komisije u okviru Akcionog plana za poglavlje 23 su: preduzeti konkretne korake da se osigura primjena rodne ravnopravnosti u praksi, uključujući jačanje nadzornih tijela i efikasnije reagovanje organa za sprovođenje zakona na moguća kršenja, kao i kroz veće podizanje svijesti i mjere podrške, naročito pri zapošljavanju i javnoj zastupljenosti žena.

Nova metodologija proširenja EU pozicionira politiku rodne ravnopravnosti u Osnovne procese pristupanja - Klaster 1 – koji pokriva oblast vladavine prava i osnovni ljudski prava i kojim je

²¹ Izvještaj Suda za prekršaje u Podgorici – Odjeljenje u Cetinju

obuhvaćeno pregovaračko poglavlje 23, u kojem je ova politika snažno zastupljena. Pitanje jednakosti između muškaraca i žena poprima značaj u ovom klasteru i kroz oblast funkcionisanja demokratskih institucija i preciznije, učešća žena u političkom životu i donošenju odluka.

Rodna ravnopravnost je takođe i važan segment klastera 3 – Kompetitivnost i inkluzivni rast, koji obuhvata pregovaračko poglavlje 19 i adresira pitanja zapošljavanja, zastupljenosti žena na tržištu rada i jednakosti u radnim i socijalnim pravima u odnosu na muškarce.

Rodno zasnovano nasilje, posebno nasilje u porodici, prema izvještaju Evropske Komisije predstavlja konstantu na krivičnom, društvenom i polju javnog zdravlja. Procjenjuje se da većina slučajeva rodno zasnovanog nasilja ostaje neprijavljena. Ukazuje se, takođe, na potrebu da u svim zakonima budu dodatno usklađene definicije rodno zasnovanog nasilja i nasilja u porodici sa Istanbulsom konvencijom i preporukama GREVIO. U tom pogledu, ističe se kao problematična činjenica da seksualno uznemiravanje još uvijek nije kvalifikovano kao krivično djelo. Ključni izazovi se ogledaju u implementaciji i praćenju postojećeg pravnog i strateškog okvira, pružajući podrške žrtvama, pristupu pravdi za žrtve, nedostatku sistemskog pristupa u pogledu fizičke zaštite žrtava, pravoj kvalifikaciji nasilja u porodici i blagim sankcijama.

Akcentovano je da su i dalje neriješena pitanja poput rodnog jaza u zapošljavanju i platama, seksualnog uznemiravanja na radnom mjestu, neplaćenog rada i sistema poreskih olakšica.

Naposletku, istaknut je nedostatak strateških dokumenata koji se bave višestrukom diskriminacijom žena i djevojaka sa invaliditetom. Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2021-2024 je jedan od dokumenata koji je usvojen na sjednici Vlade.

Što se tiče Strategije rodne ravnopravnosti 2020-2025 – zasnovana je na obavezi Evropske unije da kroz svoje aktivnosti eliminiše nejednakost i promoviše ravnopravnost među muškarcima i ženama, koja proizilazi iz člana 8 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije. Strategija postavlja sledeće ključne ciljeve:

- osloboditi žene nasilja i stereotipa – eliminisati rodno zasnovano nasilje, osporavati rodne stereotipe;
- ostvariti uspjeh u rodno ravnopravnoj ekonomiji – otkloniti rodni jaz na tržištu rada, postići ravnopravno učešće u svim sektorima ekonomije, otkloniti jaz u platama i penzijama, otkloniti rodni jaz u brizi i odgovornostima u domaćinstvu;
- obezbijediti ravnopravno učešće u odlučivanju – postići rodni balans u donošenju odluka i politici;
- uvesti rodnu perspektivu u sve javne politike EU;
- finansirati aktivnosti u cilju unapređenja rodne ravnopravnosti u EU – orodnjavanje EU budžeta;
- zalagati se za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena širom svijeta – promovisati rodnu ravnopravnost u svim vanjskim politikama EU i u svim međunarodnim partnerstvima.

U EU kontekstu je ključna uloga Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost koji je razvio Indeks rodne ravnopravnosti, putem kojeg prati napredak u politici rodne ravnopravnosti u zemljama članicama EU. Indeks obuhvata 6 ključnih oblasti (posao, novac, znanje, vrijeme, moć, zdravlje), kao i 2 dodatne (nasilje nad ženama i presjek nejednakosti), i putem 31 indikatora omogućava uviđaj u to koje oblasti su najproblematičnije a u kojima je napredak najistaknutiji.²²

Obradila:

koordinatorka Kancelarije za ljudska i manjinska
prava i prevenciju bolesti zavisnosti
mr Dragana Kaluđerović

Savo BOROZAN
SEKRETAR

²² <https://javnepolitike.me/politika/rodna-ravnopravnost/>

Na osnovu čl. 127 i 128 Poslovnika o radu Skupštine Prijestonice Cetinje ("Sl. list CG - opštinski propisi", br. 17/19), Skupština Prijestonice Cetinje, na sjednici održanoj dana, 28.07.2023. godine, razmatrajući Informaciju o stanju rodne ravnopravnosti na teritoriji Prijestonice Cetinje za 2022. godinu, donijela je

ZAKLJUČAK

o prihvatanju Informacije o stanju rodne ravnopravnosti na teritoriji Prijestonice Cetinje za 2022. godinu

1. Prihvata se Informacija o stanju rodne ravnopravnosti na teritoriji Prijestonice Cetinje za 2022. godinu.
2. Ovaj Zaključak objaviće se u "Službenom listu Crne Gore - opštinski propisi".

Broj: 02-016/23-
Cetinje, 2023.godine

SKUPŠTINA PRIJESTONICE CETINJE

Potpredsjednik
Mirko Stanić